

Lausunnon pyytäjä: Eduskunnan puolustusvaliokunta (16.10.2018)

Lausuja: Erityisasiantuntija Pia Puolakka, Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Jehovan todistajien vapauttamisesta asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa annetun lain kumoamisesta ja asevelvollisuuslain 3 §:n muuttamisesta (HE 139 / 2018 vp)

Hallituksen esityksessä ehdotetut lakimuutokset vaikuttavat Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan, mikäli totaalikieltäytyjien määrä kasvaa eli osa Jehovan todistajista kieltäytyy asepalveluksen lisäksi myös siviilipalveluksesta vapautumislain kumoamisen myötä. Mikäli kaikki vuosittain asepalvelusikään tulevat Jehovan todistajat hyväksyvät siviilipalveluksen vaihtoehtona asepalvelukselle, Rikosseuraamuslaitokselle ei aiheudu kustannuksia lainkaan.

Siviilipalveluksesta kieltäytyvät eli nk. totaalikieltäytyjät tuomitaan aina täysimittaiseen valvontarangaistukseen (VALRA), joka on kestoaltaan 173 päivää (n. 6 kk). Mikäli tuomittu kieltäytyy myös valvontarangaistuksesta tai rikkoo valvontarangaistuksen ehtoja, tuomio muuttuu vankeusrangaistukseksi, jonka keskimääräinen kesto vuonna 2017 on ollut 129 päivää (n. 4 kk). Vuonna 2017 totaalikieltäytymisestä tuomittuja oli 33 kpl, joista 30 kpl oli VALRA:ssa ja 3 kpl vankilassa. Vankilassa olevista kaikki olivat rikkoneet valvontarangaistuksen ehtoja. Valvontarangaistuksen hinta on 68,50 e / päivä ja vankeusrangaistuksen 173,60 e / päivä. Kustannusten osalta on kuitenkin huomioitava, että totaalikieltäytyjillä on muihin valvonta- ja vankeusrangaistusta suorittaviin verrattuna keskimääräistä vähemmän päihde- ja muita ongelmia, joten he tarvitsevat Rikosseuraamuslaitoksen resursseja näiltä osin vähemmän muihin tuomittuihin verrattuna. Voidaan olettaa, että mahdollisten totaalikieltäytyvien Jehovan todistajien osalta em. oletus pitäisi myös paikkansa.

VALRA:a suoritetaan kotona sähköisesti valvottuna. Lisäksi yhdyskuntaseuraamustoimistoista käsin toimivat tukipartiot tekevät satunnaisia tarkastuskäyntejä kotiin ja toimintapaikkaan. Tarkastuskäynneillä tukipartio tekee tarvittaessa myös päihdetestaukset. VALRA:ssa on pakollinen toimintavelvollisuus (10 – 50 h / viikko) ja yöaikainen kotona pysymisen velvollisuus (klo 21 – 06 välillä). Viikoittainen aikataulu sovitaan yksilöllisesti ja määritellään samalla alueet, joilla voidaan liikkua sekä toimintaan osallistumisen kannalta olennaiset matkat reitteineen. Muut samassa taloudessa tuomitun kanssa asuvat huomioidaan myös ja kuullaan valmistelun aikana.

On vaikeaa arvioida etukäteen, kuinka moni Jehovan todistaja kieltäytyisi myös siviilipalveluksesta vapautumislain kumoamisen myötä. Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuvia kustannuksia voidaan arvioida em. rangaistusmuotojen hintojen ja vuosittain asepalvelusikään tulevien Jehovan todistajien määrän (70 - 130 kpl / vuosi) perusteella. Hallituksen esityksessä arvio on tehty olettamalla, että 10 % kieltäytyisi sekä ase- että siviilipalveluksesta. Ohessa on laskettuna arvioita perustuen erilaisiin totaali kieltäytyjien osuuksiin:

- **50 %** kieltäytyy (35 kpl, n. 16 kpl / pv) ja tuomitaan VALRA:an: **400 000 e / vuosi**
- **75 %** kieltäytyy (52 kpl, n. 25 kpl / pv) ja tuomitaan VALRA:aan: **625 000 e / vuosi**
- **75 %** kieltäytyy (47 kpl, 22 kpl / pv) ja heistä 5 kpl päätyy vankilaan (n. 2 kpl / pv): **127 000 e**
(vankila) + **550 000 e (VALRA) = 687 000 e**

Rikosseuraamuslaitos pitää hallituksen esityksessä ehdotettua ratkaisuvaihtoehtoa hyvänä. Se kohtelee asepalveluksesta kieltäytyviä yhdenvertaisesti vakaumuksesta riippumatta, ja siinä on huomioitu mahdolliset lisäkustannukset Rikosseuraamuslaitokselle niiden kustannusarvioiden perusteella, jotka Rikosseuraamuslaitos on toimittanut esitystä valmisteelle työryhmälle. Rikosseuraamuslaitoksella ei myöskään ole lausuttavaa koskien siirtymäsäännöstä. Mikäli totaali kieltäytyjien määrä nousee esityksessä kuvatus lakimuutoksen seurauksena, Rikosseuraamuslaitoksen on tärkeää saada tarvittavat lisäresurssit vastatakseen tilanteesta syntyviin kustannuksiin. Rikosseuraamuslaitos toivoo, että tältä osin tilannetta siis seurataan ja arvioidaan lakimuutoksen astuttua voimaan.